

KOMMUNIKATIONSØKONOMI

af Ole Togeby (Aarhus Universitet)

§ 1. Enhver ytring har 5 funktioner: den er **udtryk** for afsenderens hensigter, **udsagn** om sagforholdet, **meddelelse** til modtageren, **kontakt** gennem kanalen og **brug** af sproget.

§ 2. Som meddelelse til modtageren består teksten af **informationer**, af hvilke der findes 2 x 2 **typer**: der er information der er kendt for modtageren og information der er ny, og explicit information og implicit information:

information	kendt	ny
explicit	benævnelse	beskrivelse
implicit	forudsætning	underforståelse

Benævnelser er led der indeholder nominaler i bestemt form, og ledsætninger hvis de er kendt; **beskrivelser** er led der kun indeholder nominaler i ubestemt eller nøgen form, prædikater, mådes- og attitudeangivelser og ledsætninger hvis de er ukendte.

De implicitte former for information noteres på den måde at **forudsat information** står med hævdede små bogstaver før det eksplicitte ord der forudsætter dem, og **underforståede informationer** står med sænkede små bogstaver efter det ord der er baggrunden for dem:

forudsatte informationer *benævnelser og beskrivelser* underforståede informationer

§ 3. Ytringen består af følgende **eksplicitte informationssekvenser**, dvs. en række informationsenheder, der hver svarer til ét led i den semantiske og logiske udsagnsstruktur (der skelnes mellem følgende grammatisk-semantiske ledtyper:

prædikater, argumenterne, satellitter, måder og attituder):

emnet + neutrale informationer + meddelelsen

På bordet + står der + et lys

Emnet er den nævnte information som afsenderen i og med den er frontstillet (foran subjekt) i sætningen, **tager udgangspunkt i**; neutral information er de nævnte informationer (fx subjekt og objekt) eller beskrivende informationer (fx verber og måder) som afsenderen **omtaler** i sætningens midte, og meddelelsen er de (oftest beskrivende) informationer som afsenderen, fordi de er relevante, **fokuserer på** i sætningens slutning.

meddelelsen kan med en tommelfingerregel kendes på at det er den del af ytringen som rammes af en eventuel nægtelses logiske kraft (falder under nægtelsens virkeområde):

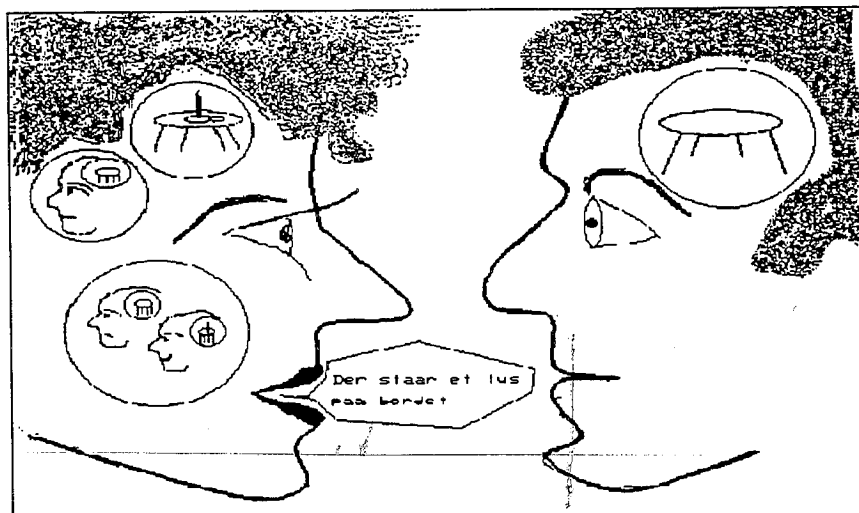
På bordet står der ikke noget lys

↓ _____ ↑

§ 4. For at en ytring (På bordet står der et lys) er relevant som meddelelse til modtagerne, skal følgende **relevansbetingelser** være opfyldt:

- Emnet for meddelelsen (bordet) skal være **tilgængeligt** (kendt og forståeligt og identificerbart, dvs. det eneste aktuelle af slagsen) for modtageren.
- Udsagnet (lyset står på bordet) skal være **troværdigt** fordi det er **sandt**.
- Meddelelsen (et lys) skal være **informativ** for modtageren, dvs. ny eller anderledes end det modtageren ved og kender i forvejen.
- Ytringen skal have **det rette sigte**, dvs. muliggøre en bestemt efterfølgende konklusion som er i modtagernes interesse, anskueliggjort ved et spørgsmål der ved fokuseringen på en bestemt meddelelse underforstås til besvarelse i næste sætning: På bordet står der et lys og hvad med det? Sigtet med sætningen er således at gøre meddelelsen til kendt information.
- Afsenderen skal formulere sig så **økonomisk** som muligt, dvs. henvise (benævne ting og forhold) med de svageste (mest abstrakte og generelle) formuleringer som sikrer genkendelighed, og meddele (fokusere) med den stærkeste formulering som er sand, således at der til den meddelte information underforstås og kun det:

På bordet står der et lys og kun det!

Figur 1. I boblerne ser man de 4 betingelser, nemlig hhv.: økonomi, tilgængelighed, informativitet og sigtets rigtighed.

§ 5. Man kan skelne mellem fire **ytringstyper**, der er defineret dels ved indre struktur, dels ved typen af ydre sigte:

a. Nyhed: I ytringer med mindst en beskrivelse (som ikke er et kopula-verbum), nævnes et emne eller subjektet; der fokuseres på det sidste beskrivende argument (ikke på en satellit) i ytringen, og det er denne information der er ytringens sigte, fordi den er forudsat af det følgende:

På bordet står der et lys og hvad med det?

b. Identifikation: I sætninger med *være* og andre verber der betyder 'lig med', og med benævnelser både som ARG1 og ARG2, benævnes subjektet, og der fokuseres på ARG2 (prædikativet); ytringen har enten som sigte årsagen eller virkningen af identiteten, eller intet sigte (den tjener da som afslutning på et afsnit).

Den dygtigste pige i klassen er Ulla og følgende?

Det er lyset der står på bordet intet spørgsmål.

c. Modsætning: I sætninger med en stærkere formulering af emnet end den svageste som sikrer genkendelighed, fokuseres der på to led i ytringen: dels på 2. modled, dvs. den sidste informationsenhed i udsagnet, benævnelse eller beskrivelse (det svarer til meddelelsen fordi det rammes af nægtelsens kraft), dels på 1.

modled, dvs. det frontstillede led, emnet, som dog også er en del af meddelelsen, fordi der hertil, på grund af den stærke formulering, underforstås: og kun det. Der underforstås dels: modsætningen til 1. modled + modsætningen til 2. modled, dels sigtet med sætningen (efter reglerne i § 6 og 7). Modsætninger forekommer oftest i syntaktisk og semantisk parallelle sætningspar, hvor den ene er den andens underforståelse og omvendt. Modsætninger kan have nævnte (ikke beskrivende) ARG1 og ARG2, forbundet med betydningstomme prædikater (*være* eller verber med indre objekt).

På bordet står lyset og på ikke-bordet står ikke-lyset' og på reolen står vassen og

følgelig?

d. Nægtelse: Der fokuseres på det af de beskrivende eller nævnte informationer i sætningen hvis alternativ er relevant for det næste; det skal altså ikke som ved nyheder nødvendigvis være beskrivelser der fokuseres på. Det forudsættes at modtagerne antager det som benægtes, fordi noget der impliceres heraf, faktisk er sandt; det kan noteres med foransatte hævdede bogstaver: ellers: implikationen af den ubenægtede information; Eks.:

den lever ellers i havet Hvalen er ikke en fisk men en ikke-fisk (pattedyr) i havet?

§ 6. Man kan skelne mellem **typer af nyhedsmeddelelser** med forskellige prædikater og hver sit sigte:

a. Præsentation: *Der*-konstruktioner er sætninger med ordet *der* på subjektpladsen, hvormed afsenderen præsenterer det egentlige beskrivende subjekt som meddelelse i ytringen; sigtet gælder den meddelte beskrivelse:

Der står på bordet et lys og hvad med det?

b. Tilstandsbeskrivelse: Ytringer med fokus på et tilstandsprædikat, dvs. et adjektiv, nominal i nogen form, et verbum der betegner en tilstand, en varighed eller en proces, eller et verbum i perfektum; sigtet gælder følger af eller årsager til meddelelsen:

Lyset står på bordet og følgende?

c. Begivenhedsbeskrivelse: Sætninger med fokus på et verbum i datid eller nutid, der betegner en overgang; sigtet gælder hvad der dernæst skete:

Lyset faldt ned fra bordet og dernæst?

§ 7. Man kan skelne mellem forskellige typer af **identifikationsmeddelelser** med hver sit sigte og underforståelse:

Det-kløvning: I ytringer hvor alle andre informationer end meddelelsen er kendt information, sættes ordet *det* som emne og meddelelsen som prædikat (efter *være*), mens de kendte informationer benævnes i en ledsætning til højre for meddelelsen. Sætningen har det sigte at udelukke at der er andet end meddelelsen, der er tilfældet:

Det er forudsat der står noget på bordet, *lyset der står på bordet* og der står intet andet kendt på bordet

hv-kløvning: Som subjekt nævnes

Hvad der stod på bordet var et lys overraskende nok

Identitetssætninger:

Det pæneste lys er det røde lys og følgende?

Definitioner:

Et bord er et møbel med en understøttet plade til at spise og arbejde ved og følgende?

Spørgsmål: *Hvad står der på bordet?* hvad?

§ 8. Når den eksplicite information i ytringen kun kan forstås på baggrund af noget andet, implicit information, som er kendt, kaldes dette **forudsat information**.

Ordet *men* forudsætter fx at der er en modsætning mellem de to led der sideordnes, således at den konklusion der ved det underforståede spørgsmål sigtes mod med det første led, er det modsatte af den konklusion der underforstås med det anden, fx: *Han er neger, men velsoigneret*. Her underforstår afsenderen at *neger* er et argument imod fx at ansætte ham som tjener, mens *velsoigneret* er et argument for, og at det sidste er stærkest. Disse implicite forudsætninger kan noteres således ved hævdede foransatte bogstaver:

negre er normalt ikke velsoignerede *Han er neger men velsoigneret* og følgende?

Mange småord har denne egenskab at forudsætte noget der ikke er nævnt: *lidt, heller, knap nok, næsten, givetvis*. Alle overgangsverber forudsætter at førtilstanden har været tilfældet tidligere: *falde i søvn* forudsætter vågenhed, *få*

forudsætter at man ikke har haft.

§ 9. Hvis afsenderen forudsætter noget kendt der faktisk ikke er kendt af modtageren, er det **pådutning**; og hvis afsenderens sigte faktisk ikke er i modtagernes interesse (dvs. det som forudsættes af det følgende), er det **bondefangeri** eller **naivitet**:

virkelighed\implicit information	forudsat kendt	underforstået relevant
faktisk kendt eller relevant	anaforsisk kohærens	kataforisk kohærens
faktisk ukendt eller ikke-relevant	pådutning	bondefangeri

Disse lasagneplader er forkogte. De skal ikke koges i vandet er ellers saltet *letsaltet vand* men i fuldsaltet vand

Meningen er selvfølgelig at pladerne ikke skal koges, så det er en fejl, at der er tilføjet i *letsaltet vand*. Med formuleringen på pakken underforstås nemlig, at de skal koges i fuldsaltet vand.

Nå, så vi har spist andre madder før kommer vi til ostemaden, og hvad dernæst? sagde den fattige smedevend, da han kom til den 10 ostemad; han havde ikke råd til andet.

Den første tand kommer i munden den anden på knæet

Døgnet rundt udhæmpes der drabelige slag i vores krop. *Det skal vi være glade for*. Det er derfor at vi som regel er raske

Fordelen ved EFs indre marked er ikke at der indføres frihandel, for det har vi i forvejen, men at mulighederne for omgåelse af frihandelsaftalerne gennem tekniske handelshindringer elimineres.

På 4. sal lå den klublejlighed hvor jeg havde boet de første år jeg var i København. Lejligheden nedenunder på 3. sal var indrettet til lysbadeklinik

Lige efter krigen var klinikken manden og meget besøgt. Nu havde patienterne svigtet.

I gamle dage fortalte kirken mennesker, hvilke principper de skulle leve efter. I vore dages Danmark betyder kirken temmelig lidt, og de principper vi lever efter er vage.

Såfremt den første af os afgår ved døden, forinden vi har indgået ægteskab, skal den længstlevende af os således ikke tage arv i den førstafdødes særeje.

§ 10 Eksempler:

1. FORUDSAT: bilen kører HVORDAN BILEN KØRER SIGTE: hvordan? (2)
2. En afgørende betingelse for at komme nogen vegne med bilen <1> er selvfølgelig at få hjulene i gang eller drevet rundt. SIGTE: hvad er der med det? (3)
3. Det <2> sker ved hjælp af motoren. SIGTE: hvordan det? (4)
4. Inde i motoren bevæges nogle stempler op og ned, når en passende blanding af luft og benzin (eller andet brændstof) antændes af gnister fra tændrørene. SIGTE: og hvad så? (5)
5. Stemplernes bevægelse op og ned <4> ændres ved hjælp af en krumtapaksel til en roterende bevægelse. SIGTE: hvad er der med bevægelsen? (6)
6. og denne roterende bevægelse <5> føres videre gennem kobling og gear til bilens ene hjulpar, SIGTE: og følgende? (8)
7. det man kalder de drivende hjul. SIGTE: hvorfor det? <6>
8. På en forhjulstrukket bil MODSÆTNINGSVIS: på en baghjulstrukket bil FORUDSAT: nogle af hjulene drives rundt er det de to forreste hjul MODSÆTNINGSVIS: de bageste, der drives rundt,
9. og på en baghjulstrukket bil er det de to bageste MODSÆTNINGSVIS: >> 'på en forhjulstrukket bil er det de to forreste hjul' (= 8), ingen henvisning hertil KL, MF
10. mens det ANDET hjulpar blot triller med. MODSAT>> 'DET FØRSTE HJULPAR DRIVES RUNDT' (8-9) MF

Køreskolens teoribog 1989

Bord dæk dig

1. For længe siden levede der en Skrædder, hvad er der med skrædderen? (2)
 2. som havde tre Sønner, men kun en eneste Ged, og følgende? (3)
 3. De skulle alle sammen leve af Gedens Mælk, og følgende? (4)
 4. og derfor maatte den fodres godt, hvorfor det? (3)
 5. Hver Dag trak en af Sønnerne den ud paa Marken for at græsse, og hvad så? (6)
 6. En Dag førte den ældste MODSAT: den næstældste søn Søn Geden ind paa Kirkegaarden, MODSAT: et andet sted hen (senere i historien)
 7. hvor der voksede en Mængde saftige Planter, og hvad med dem? (8) (KVANTORGLIDNING)
 8. Her fik den Lov at løbe rundt og æde, og følgende? (9) alt hvad den kunde.
 9. Da det blev Aften, spurgte Sønnen: (NEUSTISK GLIDNING)
 10. "Ged, FORUDSAT: du har spist meget er du mæt?" bekræft! SP
- Grimms eventyr: Bord dæk dig, Guldæsel og Knippel af Sækken, Kbh. MCXLVIII (?!)

1. De økonomiske argumenter for dybtgående integration i EF MODSAT: andre argumenter er meget tynde. MODSAT: kun lidt tynde, SIGTE: hvorfor det? (3), og følgende? (2)
2. FORUDSAT: tynde argumenter overbeviser normalt ikke Alligevel er det en udbredt opfattelse, at der argumenterne er ellers tynde, ikke er nogen vej uden om tilslutning men en vej til tilslutning til integrationsplanerne, dvs. det indre marked og den økonomiske og monetære union.
3. FORUDSAT: små effektivitetsgevinster er ikke tvingende. Men nu, hvor vi i forvejen har udstrakt frihandel MODSAT TIDLIGERE, er der FORUDSAT: der er ellers effektivitetsgevinster, kun små MODSAT: store (4), SIGTE: hvorfor det? (4-5) effektivitetsgevinster ved harmonisering af skatter og afgifter eller ved en møntunion.
4. Det er muligt RELEVANS: kun muligt, dvs. ikke nødvendigt at deltage intensivt og følgende? (3) i den internationale arbejdsdeling som suveræn nationalstat, som bl. a. Sverige og Norge gør det.
5. FORUDSAT: det indre marked har fordel. Fordelen ved EF's indre marked er det indre marked betyder ellers frihandel (2) ikke, at der indføres frihandel IDENTITÆTSSÆTNING: men at den bliver reel (10)
6. for det MODSAT: reel frihandel har MODSAT: har vi ikke, SIGTE: følgende? (5) vi i forvejen,

7. FORUDSAT: eliminering af hindringer er bedre end frihandel ^{men at mulighederne for} omgåelse af frihandelsaftalerne gennem tekniske handelshindringer ~~eliminere~~,

hvordan det? (8) og følgende? (3)

8. idet enhver grænsekontrol ophæves, ^{og følgende? (8)}

9. For at opnå denne beskedne ^{MODSAT: de store fordele} fordel er det ~~nødvendigt~~ at harmonisere skatter og afgifter. ^{MODSAT: ikke nødvendigt, SIGTE: hvordan det? (10)}

10. FORUDSAT: afgiftsænkning er harmonisering ^{f.eks. skal afgiften på en pakke cigaretter sænkes} ^{hvorfor det? (9)} med et beløb af størrelsesordenen 9 kr. og på en flaske whisky med 60 kr.

Hans Aage: *EF er som en færges med et bildæk uden opdelinger*. Information 24-25/3 1990 side 7

1. Indgangen fra Vesterbrogade til Westend var en ^{smal port} ^{og hvad med den? (2)} mellem en elegant møbelforretning og en lille snusket avis-kiosk.

2. I hjørnet til højre lige når man var kommet ind ad porten, lå der ^{en opgang}, ^{og} ^{hvad med den? (3)}

3. Vesterbrogade ^{MODSAT: Westend (6)} ^{MODSAT: med andre numre (4)}

4. Og ^{FORUDSAT: Westend burde begynde straks} ^{først} ^{MODSAT: før} ^{derefter} ^{begyndte} Westend ^{numrene} ^{MODSAT: Vesterbrogade numrene, SIGTE: og følgende (5)}

5. Indehaveren af møbelforretningen ejede ^{hele} ^{og følgende? (6-7)} ^{ejendommen}.

6. På 4. sal ^{MODSAT: på andre etager} ^{lå den klublejlighed} ^{MODSAT: andet (7)} ^{hvor jeg havde boet de første år jeg var i København}.

7. Lejligheden nedenunder på 3. sal ^{MODSAT: på 4. sal} ^{var indrettet til lysbade-klinik} ^{MODSAT: klublejlighed (6) MF}

8. Lægen der havde klinikken var ^{specialist i fysiurgiske sygdomme} ^{og følgende? (10)}

9. Han var ^{gammel} ^{og følgende? og havde en specialist bør ellers følge med} ^{ikke fulgt med tiden} ^{men: var blevet gammeldags (13)}

10. LIGE EFTER KRIGEN ^{MODSAT: nu (13)} ^{var klinikken} ^{manden} ^{og meget besøgt}

^{MODSAT: måske ikke besøgt? (13)}

11. FORUDSAT: kendte mennesker er ^{mondæne} ^{også af kendte mennesker} ^{og følgende? (10)}

12. deriblandt et ^{berømt} ^{skuespillerpar} ^{og følgende? (10)}

13. NU ^{MODSAT: ikke lige efter krigen (10)} ^{havde patienterne} ^{svigtet} ^{MODSAT: besøgt (10)}

Kirsten Thorup: *Himmel og helvede*. 1982.

Mette Kunø og Erik Vive Larsen (udg.):
4. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog,
Århus 1993

VALGPLAKATEN: NARRATIVITET OG INTERPRETATION

Orla Vigsø (Uppsala Universitet)

1. Valgkamp i Danmark: mediernes rolle

Når der har været skrevet om mediernes rolle i den politiske valgkamp, har det ofte været med en fokusering på tv's rolle. Man har skævet til USA og set på nyhedsformidlingen, f.eks. i forbindelse med partikonventer, eller man har set på de betalte reklamer (spots på normalt max. 1 minuts længde). Især de sidste har været set som skrækkesejpe på "the American way": Gud fri os for den slags her i Danmark!

Nu er vi faktisk (indtil videre i alt fald) blevet holdt fri for den betalte politiske reklame i dansk tv, så når man har beskæftiget sig med valgkampen i tv herhjemme, har det været præsentationsprogrammer, debatter og partilederrunden, som har været i centrum. (Se f.eks. Karen Siunes doktorafhandling *Valgkampe i tv og radio*, 1982.) Næsten al forskning i politisk sprogbrug har drejet sig om folketings-taler, valgtaler, i det hele taget: politikersprog. Dette er selvfølgelig også interessant, men hører sammen med en mere traditionel (eller traditionel kritisk) opfattelse af politikens status, retorik og hele fremførelse.

Politik er ikke noget statisk studieobjekt, hverken hvad angår definition, afgrænsning eller udformning. Alle er enige om, at der er sket noget med politikken i efterkrigstiden, bla. under indflydelse fra massemedierne, men der hører enigheden også op. For det første er der ikke længere konsensus om, hvad begrebet "politik" dækker, for det andet er der ikke enighed om, hvad der er sket med "den", og for det tredje er der vild uenighed om, hvorvidt man skal fordømme eller prise "det", som er sket med "den".

Dette er ikke stedet for en diskussion af disse fundamentale definitions-spørgsmål, men når de alligevel trækkes frem, er det for at give baggrunden for